

УДК 332.14

Коломицева О. В.

Черкаський державний технологічний університет

ПРОГНОЗУВАННЯ КОНФЛІКТІВ ІНТЕРЕСІВ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Зроблено прогноз щодо виникнення конфліктів інтересів економічних суб'єктів під час оптимізації територіальної організації закладів загальної середньої освіти в регіонах України та окреслено перспективи їхнього вирішення. Подано аналіз останніх наукових досліджень учених щодо державного управління системою освіти та розміщення продуктивних сил. Розроблено матрицю варіантів конфліктів інтересів економічних суб'єктів, які можуть виникнути під час формування оптимальної територіальної мережі закладів загальної середньої освіти. Проаналізовано залежність між оцінкою закладів загальної середньої освіти та зонами ризику виникнення конфлікту інтересів влади та громадян.

Ключові слова: заклади загальної середньої освіти, продуктивні сили, мікроцінність, макроцінність, регіональна економіка.

Постановка проблеми. В умовах європейської інтеграції України одним із важливих питань є вдосконалення існуючої системи освіти України, яка не змінювалась ще з радянських часів. Існуюча територіальна організація закладів загальної середньої освіти не пристосована до нинішнього мінливого середовища. Наразі не існує чіткого та узгодженого механізму оптимізації територіальної організації закладів загальної середньої освіти, який би враховував як соціальні, так і економічні показники. У зв'язку з цим виникає потреба розробки механізму оптимізації мережі закладів загальної середньої освіти, який би давав змогу при врахуванні економічних та соціальних показників спрогнозувати конфлікти, які можуть виникнути під час оптимізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових праць, у яких досліджують питання державного управління системою освіти, можна виділити таких науковців, як В. Керецман, В. Кремень, О. Молодцов та ін. [6–8]. Теоретичні засади стосовно модернізації системи освіти та її ролі в розвитку людських ресурсів розглянуто у роботах І. Добрянського, О. Пастовенського, Н. Деевої та ін. [4; 5; 9]. Питання оптимального розміщення продуктивних сил, до яких відносяться й заклади загальної середньої освіти, було розглянуто в роботах Р. Барро, М. Бартковської, А. Маза та ін. [1–3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У даній статті розглядається питання щодо прогнозування конфліктів інтересів економічних суб'єктів для ефективного формування оптимальної територіальної організації закладів загальної середньої освіти, а саме співвідношення оцінок макроцінності та мікроцінності.

Мета статті полягає у прогнозуванні конфліктів інтересів економічних суб'єктів для ефективного формування оптимальної територіальної організації закладів загальної середньої освіти. Для досягнення цієї мети необхідно проаналізувати вплив оцінок державою та громадянами макроцінності та мікроцінності закладів загальної середньої освіти на прийняття рішення щодо оптимізації територіальної організації закладів загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття оптимальної територіальної організації закладів загальної середньої освіти передбачає відповідність мережі закладів загальної середньої освіти, розміщених у просторі, інтересам економічних суб'єктів регіону – органів місцевого само-

врядування та громадян. Тому механізми формування оптимальної територіальної організації закладів загальної середньої освіти являють собою сукупність заходів, спрямованих на максимальне задоволення інтересів перелічених вище економічних суб'єктів.

Дослідження теоретичних основ територіального розміщення мережі закладів загальної середньої освіти дозволило запропонувати підходи, із позицій яких слід здійснювати оптимізацію територіального розміщення закладів загальної середньої освіти. Це витратний підхід, який відповідає інтересам органів місцевого самоврядування щодо економії витрат місцевих бюджетів на утримання закладів загальної середньої освіти; підхід оцінки соціальної значимості, який відповідає інтересам громадян щодо якості надання та зручності отримання освітніх послуг; соціально-економічний підхід, який водночас відповідає інтересам органів місцевого самоврядування та громадян [10; 11].

Апробація окреслених теоретичних підходів за допомогою обґрунтованих економіко-математичних моделей дозволила дійти висновків, що в разі застосування того або іншого підходу необхідно буде ліквідувати певні школи, чим оптимізувати існуючу мережу закладів загальної середньої освіти. Кожен підхід демонструє різні результати, тобто вказує на різні школи, які необхідно ліквідувати, але згідно зі всіма підходами ліквідувати вибрані школи необхідно.

Таким чином, механізми формування оптимальної територіальної організації закладів загальної середньої освіти повинні відповідати на питання, в який спосіб ліквідувати школу, щоб максимально задовольнити інтереси держави в економії бюджетних витрат та громадян у зручному отриманні якісних освітніх послуг та не спричинити конфлікту та зростання рівня невдоволення владою з боку громадян. Або в який спосіб зберегти існуючу мережу закладів загальної середньої освіти і не ліквідовувати окремі школи, щоб знову максимально задовольнити інтереси держави та громадян. Адже негласною вимогою до регіональної політики, особливо у сфері освіти, є недопущення конфліктів між владою та громадянами і збереження стійкості регіональної спільноти, що необхідно в умовах гуманізації економіки.

Рішення про ліквідацію закладу загальної середньої освіти є завжди достатньо складним та суперечливим. Навіть якщо соціально-економічний підхід, який ураховує економічні (інтереси держави) та соціальні (інтереси громадян) показ-

ники, показав необхідність закриття тієї чи іншої школи, це не означає, що думка щодо цієї школи була одностайною серед громадян або експертів, які оцінювали цей заклад із позицій органів місцевого самоврядування. Тобто може залишитися частина громадян, не задоволених рішенням влади про закриття школи. З іншого боку, при неможливості бюджетів фінансувати той чи інший заклад освіти це питання буде перекладено на споживачів освітніх послуг – батьків учнів, що знову призведе до невдоволення місцевою владою. Між тим навіть незначний рівень незадоволення громадян унаслідок некоректного рішення влади є потенційним джерелом конфліктів. Своєю чергою, в умовах нестабільного суспільства, коли через вимоги стихійних об'єднань громадян може відбуватися зміна представників органів державної влади та місцевого самоврядування, стає необхідним прогнозування конфліктів інтересів різних економічних суб'єктів із метою їхнього попередження та нівелювання.

Тому доцільно науково обґрунтувати більш глибокий аналіз закладів загальної середньої освіти, які розглядаються з точки зору можливості їхнього закриття, на предмет прогнозування потенційного виникнення конфліктів інтересів економічних суб'єктів.

У подальшому механізми формування оптимальної територіальної організації закладів загальної середньої освіти повинні бути спрямовані на збалансування інтересів органів місцевого самоврядування та громадян. Наприклад, якщо школа має спірні оцінки щодо необхідності її закриття з точки зору влади та громадян, то необхідно обґрунтовувати, за рахунок якого механізму можна підсилити задоволення інтересу того суб'єкту, який на теперішній час знаходиться в зоні ризику мати низький рівень задоволення інтересів у порівнянні з іншими економічними суб'єктами. Такими механізмами вбачаються державно-приватне партнерство у сфері освіти та дистанційна освіта для формування електронних освітніх округів.

Аналіз варіантів конфліктів інтересів економічних суб'єктів, які можуть виникнути під час формування оптимальної територіальної мережі закладів загальної середньої освіти, а саме під час оцінки державою та громадянами макроцінності та мікроцінності закладу загальної середньої

освіти (табл. 1), показує, що із дев'яти промодельованих у даному дослідженні варіантів лише два мають майже нульовий ризик виникнення конфлікту інтересів, а решта є небезпечними з цієї точки зору.

Так, можна очікувати, що інтереси держави та громадян будуть ідентичними щодо певного закладу загальної середньої освіти, якщо макроцінність та мікроцінність цього закладу однаково низькі. Коректним рішенням у даному випадку стане ліквідація такого закладу загальної середньої освіти і оптимізація територіального розміщення мережі закладів загальної середньої освіти шляхом скорочення цієї мережі. Також інтереси держави та громадян збігатимуться в разі високої макроцінності та мікроцінності закладу загальної середньої освіти. Тоді коректним буде не ліквідовувати цей заклад освіти, унаслідок чого формально оптимізації територіального розміщення закладів загальної середньої освіти не відбудеться.

У зоні підвищеного ризику виникнення конфліктів інтересів держави та громадян опиняються ті варіанти, які характеризуються полярними оцінками макроцінності та мікроцінності закладу загальної середньої освіти. Якщо певна школа оцінюється громадянами високо, а органами місцевого самоврядування низько або, навпаки, громадянами – низько, а владою – високо, то вірогідність виникнення конфлікту інтересів між цими суб'єктами дуже висока. Тоді однозначне рішення про ліквідацію або не ліквідацію школи призведе до задоволення інтересів одного суб'єкту та нехтування інтересами іншого суб'єкту, що є некоректним.

Аналогічно в зоні ризику виникнення конфлікту інтересів влади та громадян знаходяться всі варіанти оцінок закладу загальної середньої освіти, коли хоча б один із суб'єктів надав цьому закладу оцінку макроцінності або мікроцінності на середньому рівні. Середній рівень значимості закладу загальної середньої освіти не дає можливості однозначно визначити, який саме інтерес має суб'єкт щодо нього – ліквідувати або не ліквідувати. При цьому такий середній рівень оцінок може бути викликаний полярними думками всередині групи експертів органів місцевого самоврядування або групи громадян. Тому прийняття однозначного рішення також спровокує задоволення інтересів певних суб'єктів та нехтування інтересами інших.

Таблиця 1

Матриця варіантів конфліктів інтересів економічних суб'єктів, які можуть виникнути під час формування оптимальної територіальної мережі закладів загальної середньої освіти

		ОЦІНКА ДЕРЖАВОЮ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ – МАКРОЦІННІСТЬ ШКОЛИ		
		НИЗЬКА	СЕРЕДНЯ	ВИСОКА
ОЦІНКА ГРОМАДЯНАМИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ – МІКРОЦІННІСТЬ ШКОЛИ	НИЗЬКА	Зона низького ризику виникнення конфлікту інтересів. Заклад освіти доцільно ліквідувати.	Зона ризику виникнення конфлікту інтересів. Рішення типу «залишити / ліквідувати» щодо закладу освіти є некоректним.	Зона підвищеного ризику виникнення конфлікту інтересів. Рішення типу «залишити / ліквідувати» щодо закладу освіти є некоректним.
	СЕРЕДНЯ	Зона ризику виникнення конфлікту інтересів. Рішення типу «залишити / ліквідувати» щодо закладу освіти є некоректним.	Зона ризику виникнення конфлікту інтересів. Рішення типу «залишити / ліквідувати» щодо закладу освіти є некоректним.	Зона ризику виникнення конфлікту інтересів. Рішення типу «залишити / ліквідувати» щодо закладу освіти є некоректним.
	ВИСОКА	Зона підвищеного ризику виникнення конфлікту інтересів. Рішення типу «залишити / ліквідувати» щодо закладу освіти є некоректним.	Зона ризику виникнення конфлікту інтересів. Рішення типу «залишити / ліквідувати» щодо закладу освіти є некоректним.	Зона низького ризику виникнення конфлікту інтересів. Заклад освіти доцільно не ліквідувати.

Джерело: розроблено автором

Таким чином, для семи з дев'яти варіантів співвідношення оцінок значимості закладу загальної середньої освіти для держави та громадян, рішення про ліквідацію або не ліквідацію певної школи для оптимізації територіального розміщення мережі закладів освіти повинно супроводжуватися додатковими механізмами, які б дозволили нівелювати розбіжність у рівні задоволення інтересів різних суб'єктів та в підсумку вивести прийняте рішення на рівень збалансованого задоволення інтересів усіх економічних суб'єктів.

Якщо при спірному погляді держави та громадян на певний заклад загальної середньої освіти рішення прийнято про ліквідацію цього закладу, тобто на користь інтересам держави, то додаткові механізми повинні бути спрямовані на задоволення інтересів громадян. І навпаки, якщо рішення прийнято про те, щоб залишити заклад загальної середньої освіти в мережі, тобто на користь задоволення інтересів громадян, то додаткові механізми повинні стимулювати задоволення інтересів держави.

Із вірогідністю 7/9 (77%) можна стверджувати, що під час оптимізації мережі закладів загальної середньої освіти органи місцевого самоврядування зіткнулися із ситуацією існування ризику виникнення конфлікту інтересів, на основі чого подібні рішення «закрити / залишити» школу відносяться до класу рішень, які приймаються в умовах невизначеності. Математична формалізація подібних задач прийняття рішень в умовах невизначеності відбувається за допомогою методу теорії ігор.

Висновки. Вище описана матриця, яка розглядає варіанти конфліктів інтересів економічних суб'єктів, що можуть виникнути під час формування оптимальної територіальної мережі закладів загальної середньої освіти, дозволяє розглянути з різних точок зору рішення щодо подальшого існування школи, що підвищує його ефективність як для громадян, так і для держави. Проте дане дослідження потребує подальшого розвитку та створення чіткого механізму оптимізації територіальної організації закладів загальної середньої освіти регіонів України.

Список літератури:

1. Barro R. Convergence / R. Barro, S.-i-M. Xavier // Journal of Political Economy. – 1992. – Vol. 100. – P. 223–251.
2. Bartkowska M. Regional convergence clubs in Europe: Identification and conditioning factors / M. Bartkowska, A. Riedl // Economic Modelling. – 2012. – Vol. 29. – P. 22–31.
3. Maza A. EU regional convergence and policy: Does the concept of region matter / A. Maza, J. Villaverde // Journal of Policy Modeling. – 2011. – Vol. 33. – P. 889–900.
4. Добрянський І.А. Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець XIX – початок XX ст.) / І.А. Добрянський, В.В. Постолатій ; Кіровоград. ін-т регіон. упр. та економіки. – Кіровоград, 1998. – 143 с.
5. Деева Н.М. Бюджетне фінансування соціальних стандартів та послуг : [навч. посіб.] / Н.М. Деева [та ін.]. – Дніпропетровськ, 2007. – 100 с.
6. Керецман В. Проблеми формування регіональної політики та регіонального управління в Україні / В. Керецман [Електронний ресурс]. – Режим доступу : univ.uzhgorod.ua/old/science/idurr/keresman.doc.
7. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації. Факти, роздуми, перспективи / В.Г. Кремень. – Київ : Грамота, 2003. – 215 с.
8. Молодцов О.В. Сіткова парадигма територіального розвитку: сутність, логіка впровадження : автореф. дис. ... д-ра держ. упр. / О.В. Молодцов. – К., 2010.
9. Пастовенський О. Мережева модель управління загальною середньою освітою / О. Пастовенський // Рідна школа. – 2012. – № 6. – С. 13–18.
10. Пашкевич М.С. Вибір шкіл та їхнє просторове розміщення в сільській та міській місцевостях України / М.С. Пашкевич, О.Ю. Чуріканова, М.О. Харченко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 10. – С. 310–320.
11. Пашкевич М.С. Підхід SOVA до розміщення закладів загальної середньої освіти у межах адміністративно-територіальної одиниці / М.С. Пашкевич, М.О. Харченко // Економіка XXI : [монографія] : у 2-х т. ; за заг. ред. Г.О. Дорошенко, М.С. Пашкевич ; М-во освіти і науки України ; Харк. ін-т фінансів ; Нац. гірн. ун-т. – Д. : НГУ, 2014. – С. 199–203.

Коломицева О. В.

Черкаський державний технологічний університет

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КОНФЛИКТОВ ИНТЕРЕСОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СУБЪЕКТОВ ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО ФОРМИРОВАНИЯ ОПТИМАЛЬНОЙ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ УЧРЕЖДЕНИЙ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме

Сделан прогноз относительно возникновения конфликтов интересов экономических субъектов при оптимизации территориальной организации учреждений общего среднего образования в регионах Украины и намечены перспективы их решения. Представлен анализ последних научных исследований ученых относительно государственного управления системой образования и размещения производительных сил. Разработана матрица вариантов конфликтов интересов экономических субъектов, которые могут возникнуть при формировании оптимальной территориальной сети учреждений общего среднего образования. Проанализирована зависимость между оценкой учреждений общего среднего образования и зонами риска возникновения конфликта интересов и граждан.

Ключевые слова: учреждения общего среднего образования, производительные силы, микроценность, макроценность, региональная экономика.

Kolomytseva O. V.

Cherkasy State Technological University

**FORECASTING ECONOMIC AGENTS CONFLICTS OF INTERESTS
FOR ESTABLISHING THE OPTIMAL TERRITORIAL ORGANIZATION
OF THE SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS**

Summary

The article deals with the forecast of conflicts of interests evoked by economic agents while optimizing the territorial organization of secondary education institutions across the regions of Ukraine and outlines prospects for their solution. The analysis of the latest research regarding public regulation of the education system and distribution of productive forces is given. The matrix of various conflicts of interest evoked by economic agents that may occur during the formation of the optimal territorial network of secondary education institutions is developed. The relationship between estimates to secondary education establishments and risks of occurrence of conflicts between interests demonstrated by the government and citizens is analyzed.

Keywords: secondary schools, the productive forces, micro value, macro value, the regional economy.